

Rytmik FORUM

Svenska Rytmikpedagogförbundet Dalcroze medlemstidning Nr 2-2005 Årgång 23

SRD

Svenska Rytmikpedagogförbundet Dalcroze

Ordförande har ordet

Kära läsare!

Nu är den här- det efterlängttade numret av Rytmikforum med matematik som tema. Rytmik och matematik har en del gemensamma egenskaper . Matematiker liknar ofta skönhet i en sinnrik lösning på en ekvation vid skönheten hos ett musikverk.

Både räknandet och musiken har ett kroppsligt ursprung. De flesta brukar lära sig räkna på sina fingrar. Genom rörelsen lär man sig att räkna.

På sätt och vis tränar vi matematik i varje rytmiklektion. Förhållandet mellan tiden, kraften och rummet är ju en matematisk formel.

Geometri och symmetri är viktiga även i rytmikämnet, spegelövningar till exempel. Tänk också bara hur många gånger vi ber eleverna att ställa sig i ring.....eller i ellips, i kvadrat eller varför inte i triangel!

När jag undersökte vad det fanns för undervisningsmaterial i musik i anknytning till matematik fann jag en uppsjö av glada, klämkäcka pedagogiska låtar. Multiplikationstabellsånger och rena räknevisor verkar vara den vanligaste användningen av musik i matematikundervisning. Det finns mängder av olika metoder världen över (inte minst i USA) som påstår sig lära ut matematik genom musik och rörelse. Vad jag kan se handlar det om att göra ”korvstoppling” av kunskaper mer njutbar. Det här är räkning snarare än matematik. Att kunna rabbla multiplikationstabeller kräver ju inte någon förståelse i sig utan enbart mekanisk innötning.

Därför är det roligt att läsa Barbro Rydins rapport om matterytmik. Här handlar det om att eleverna ska få förståelse för matematiken och dessutom få uppleva musiken.

Läs även Berit Westins trevliga tips på räknasånger. Räknevisor är användbara även med äldre barn om de sjungs på engelska eller andra utländska språk. Det är också givande att göra övningar som innebär att eleverna ska klappa på alla jämna/ojämna siffror i sången. Eller varför inte prova att gör några av Tom Johnsons musikstycken?

Karin Jehrlander

Innehåll 2 / 2005

- 2 SRD**
- 3 In memorian
Rytmikare Skåne**
- 4 Samspel Rytmik-
matematik**
- 7 Nippriga siffror**
- 8 Musik att räkna med**
- 9 Musikräkning**
- 10 Kring dikten “Tolv”**
- 12 Studiebesök i Örebro**
- 14 Vad gör du nu?**

Omslagsbild

Pythagoras undersöker
förhållandet mellan musik
och matematik.

Ur Gaffurius: Theorica
Musices, Milan, 1492

Glöm inte bort vår hemsida
www.rytmik.just.nu

Rytmikforum ges ut av Svenska Rytmikpedagogförbundet Dalcroze

Ansvarig Utgivare: Karin Jehrlander, ordförande i SRD

Redaktion: Karin Jehrlander

Redigering och Layout : SATB

Tryck: Ekonomiprint

Skicka insändare artiklar, bilder och synpunkter via e-post till

karin.jehrlander@telia.com eller på diskett eller på papper till

SRD, Rapsodivägen 136, 142 41 SKOGÅS

Hemsida: www.rytmik.just.nu

ISSN 0280 - 6117

In memoriam

Helen Söderberg med rytmikelever från Stockholms kommunala musikskola, på Skansen någon gång på 60-talet

Helen Söderberg har gått bort. Hon avled i sitt hem den 3:e oktober 2005 i en ålder av 88 år.

Helen, en av våra hedersmedlemmar, var under hela sitt aktiva liv verksam inom rytmikområdet. På 1950-talet var Helen en av initiativtagarna till bildandet av vårt förbund. Under många år satt Helen med i styrelsen och var också vår representant i F.I.E.R. - ett upp-

drag där förbundet drog stor nytta av Helens utmärkta språkkunskaper. På 1960-talet var Helen Söderberg lärare i rörelse på Svenska Dalcrozeseminariet i Hägersten. Hon undervisade också i Stockholms kommunala musikskola och var kvar där ända tills hon pensionerades. Men även som pensionär fortsatte Helen att undervisa. Efter pensioneringen blev hon

ledare för en grupp rytmikelever som träffades en gång i veckan. Gruppen hade bildats redan 1958 och upplöstes inte förrän 1998. Under slutet av denna period bodde Helen på Gotland och pendlade till Stockholm en dag i veckan enkom för denna kurs. Helen var en mycket aktiv medlem och en flitig deltagare på förbundets kurser. Vi saknar henne.

Välkomna alla ni rytmikare i Skåne

Efter höstmötet, som var i lärarutbildningens nya hus, Orkanen, finns det nu ett kravlöst forum för rytmikidéer och rytmikträffar. Vi, Ylva Carin och Elin vill samla rytmikare som känner behov av att byta idéer, erfarenheter, improvisera, fika och ja, göra lite av allt... Vi har tänkt oss ett rullande schema (dock tror vi att flest kan på lördag förmiddag) och du kommer när du har tid och lust.

Inför vårterminen -06 ligger följande tider som förslag, men vi är öppna för andra tider.

Lördagen den 28/1 klockan 9.30-11

Lördagen den 25/2 klockan 14-15.30

Söndagen den 9/4 klockan 9.30-11

Torsdagen den 4/5 klockan 18-19.30

Boka redan nu i din kalender så återkommer vi med hur anmälan till denna fantastiska aktivitet ska gå till. Rytmiska hälsningar från Ylva Holmberg, Karin Holmström och Elin Lundström.

SAMSPEL RYTMIK - MATEMATIK

av Barbro Rydin

I Landskrona kommun finns en Kulturskola. Förutom frivillig verksamhet i musik, bild, dans och drama/teater har Kulturskolan fyra kompanjonlärare i dessa ämnen. Lärarna på grundskolorna kan välja av detta utbud och det var så jag träffade min kollega Ewa Olsson, en klasslärare med fördjupning i matematik.

Varje tisdag, sedan höstterminen 1999, har jag kommit till Pilängskolan och haft rytmik i Ewas klass.

Vårterminen 2000 började vi kombinera rytmik- och matematikundervisningen. Kulturskolan bidrog då med en extra timme i veckan för att jag skulle kunna vara med på den uppföljande matematiklektionen. Vi startade då med en serie rytmiklektioner som vi kallar ”Jakten på kunskapsskatten” eller ”Kunskapsresan” – en farofylld resa som leder oss över mörka vatten, förbi sjörövare och spöken och till sist till grottan i Svarta bergen, där vi hittar skatten.

I skatten ligger bokstäver, siffror och liknande. I skattkistan ligger lämningar från sjörövare och spöken t.ex. guld, juveler, skelett för att vi ska kunna förklara för barnen att det vi gjort under vår resa inte varit i onödan. Alla upplevelser och kunskaper vi fått under resans gång var viktiga för att vi skulle hitta skatten och för att vi ska kunna gå vidare i skolarbetet.

För oss pedagoger är innehållet musik, rörelse, tidsövningar, rumsövningar, känselövningar, samarbete, avspänning och i detta finns välfördelning, kroppsuppfattning, kroppsmedvetenhet, koordination, uppmärksamhet, rumsriktning, reaktion, koncentration, ljudskapande, fantasi. När vi hittat kunskapsskatten och skulle gå vidare var det naturligt att kombinera rytmikundervisningen med matematiken, eftersom Ewa har ämnesfördjupning i matematik och arbetar med ämnet upp till årskurs 6.

Teman vi har haft är:

Framåt - Bakåt/Framför - Bakom

Över, under, vid sidan av

Addition och Subtraktion

0 - 10 och 0 - 20

100

övergångar (9, 10, 11 19, 20, 21 etc.)

Multiplikation (2:an – 9:an)

Multiplicera med 0

1000

övergångar (99, 100, 101 o.s.v.)

Geometri

Nuvarande tema är:

Räkna med notvärden

Taktarter

Varför kombinationen rytmik - matematik?

För att fördjupa upplevelsen och underlätta inläringen av ämnet. Det hjälper till att stärka begreppsuppfattningen och hjälper barnen att se mönster i matematiken.

Mål:

Eleverna ska bli medvetna om att matematiken redan finns i deras värld.

Stimulera barns intresse för, och upptäckter i matematik.

Skapa insikt och förståelse genom ett lustfyllt lärande.

Medel:

Rytmik – som är en helhetspedagogik

Innehåll:

Vi för in musik och rörelse i undervisningen för att fördjupa upplevelsen och underlätta inläringen av ämnet. Musik har en betydande roll vid all slags inläring, lika mycket som den är ett medel för personlig utveckling. Fysisk rörelse spelar, under hela livet, en viktig roll i skapandet av nätverk av nervceller, vilket är inläringens innersta kärna

Vi arbetar med sinnesträning: Se, Höra, Känna och Göra (det visuella, auditiva, taktila och kinestetiska sinnet). Genom att barnen får använda sina sinnen kommer de i kontakt med sig själva och sina kompetenser.

Vi arbetar också med avspänning. Du lär dig snabbare och kommer ihåg bättre om du är i ett tillstånd av avspänd koncentration. Avspänning och tid till reflektion är viktiga medel för att motverka stress.

Eftersom de flesta av barnen i klassen är invandrarbarn vill vi föra in svensk kultur så som traditionella svenska visor och danser.

Frågeställning: Vad är matematik?

Matematik är ett nödvändigt redskap som alla behöver för att kunna vara delaktiga i ett demokratiskt samhälle och för att kunna fatta välgrundade beslut

Matematik är också:

- förmågan att bygga, skapa och konstruera (storlek, form, mängd, massa)

- förståelse för grundläggande egenskaper i begreppen tal och mätning (uppskatta)
- möjlighet att orientera sig i tid och rum
- en utveckling av logiskt tänkande
- förmåga att lösa problem och kunna se samband
- huvudräkning, algebra och olika räknesätt

Hur kan vi på bästa sätt ge eleverna detta?

Vi vill sjunga, spela, dansa och leka in matematikens grunder och begrepp. För att komma ihåg t.ex. multiplikationstabellen, övergångar (9, 10, 11 19, 20, 21) tar vi hjälp av rytmer och melodier. Fantasin använder vi för att fördjupa upplevelsen och göra inläringen mer lust-fylld.

En ledstjärna är att ge barnen tid att tänka och att reflektera och ge dem möjlighet till repetition, en varierad repetition. Barn behöver uppleva det de ska lära sig på många olika sätt, för att befästa sin kunskap. Varje rytmiklektion har ett tema som belyses ur så många synvinklar som möjligt. För att det ska vara en rytmiklektion ska musik och rörelse finnas med. Temat belyses med övningar som stimulerar det visuella, auditiva och taktila sinnet. Vi gör övningar där barnen behöver samarbeta, använda sin fantasi, koncentrera sig, vara uppmärksamma, reagera, anpassa sig, ta initiativ o.s.v.

Genomförandet

Hösttermin 2001 med extra tilldelning från Pilängskolan kunde vi utöka med ytterligare en timma. Vi kunde då påbörja något nytt i vårt samarbete. Förutom matematik och rytmik arbetade vi mycket med språket och inledde också ett samarbete med slöjdlärarna. I slöjden har barnen tillverkat saker som hör ihop med vårt matematik-rytmiksamarbete.

Vårt tema, under läsåret 01/02, har varit ”räkna till 1000”. Vi har jobbat med en helt ny arbetsmodell, som har sett ut så här:

- Veckans avsnitt av en 1000 – saga
- Rytmiklektion
- Matematiklektion
- Eleverna dokumenterar

Barbro har under läsåret skrivit en saga om två gäddor:

Det var en gång två gäddor som älskade varann

*Den ena hette Gösta och han var stor och grann
Den andra hette Gärd
och hon var jämt på upptäcktsfärd
De bodde båda i sjön Vomb mitt i det fagra
Skåne.....*

Men... en dag hände det förskräckliga, Gärd försvann och hamnade i Öresund. Hon blev övertalad av ålen Angus att simma runt ön Ven bara för att se hur vackert det är där. Med mycken möda och många äventyr simmar hon runt Ven och under tiden lär hon sig att räkna till 1000 och inom talområdet 1000. Hon återkommer så småningom till Vombsjön och det hela slutar med ett gäddbröllop. Till detta har Barbro också skrivit nio sånger och en bröllopsmarsch. En del av sångerna är ”mattesånger”, andra leder bara historien vidare.

I rytmiksalen har vi byggt upp en miljö med rekvisita, som har med vatten och fiskar att göra. Vi har då och då gjort små förändringar i rekvisitan beroende på vad som hänt i sagan. Allt för att stimulera barnens fantasi och öka deras uppmärksamhet.

Varje vecka har Barbro skrivit ett sagoavsnitt och sedan gjort en rytmiklektion, som bygger på just det avsnittet. Detta har hon sedan skickat till Ewa per e-post. När Ewa läst och funderat ett tag har hon gjort en matematiklektion på samma tema. Tiden är knapp på skolan, det händer mycket runt omkring och därför är det svårt att hinna och få lugn och ro till att planera. Vi har kompletterat med telefonsamtal och e-post, men det har inte räckt. Därför har vi också gjort oss lediga någon dag då och då för att kunna diskutera lite mer på djupet.

Dagen efter dokumenterar barnen när de har svenska med Ewa. De skriver i sin dagbok vad de har upplevt och lärt sig på rytmik- och matematiklektionerna. De blir på så sätt tvungna att reflektera över sitt lärande.

Sammanställning undervisningen i rytmik – matematik under läsåret 01/02 i klass 3c på Pil-ängskolan.

Storsjöodjuret 100 år

puls och rytm, repetition

talet 100, addition "tiokamrater"

Göstas klagan

puls och rytm, lyssna inåt (pulsslagen)

talet 100, subtraktion, öppna utsagor

Gärds upptäcktsfärd

puls och rytm, instrument

talet 100, subtraktion räknasagor

Gärd i Öresund - balans

tung, tyngre, tyngst och lätt, lättare lättast

massa, begrepp och enheter kg/hg, addition

Fiskstim

sinnesträning, samarbete och improvisation

Positionssystem

ental, tiotal, hundratal och tusental

Tusensången - Räkna med kroppen

till 100 och 1000

Positionssystem

"Vi räknar till 1000"

Ven

forts. räkna med kroppen,

räkna med puls, över – under

Vi räknar till 1000

rep. talet 100, talet 1000 - se mönster

$10 + 90$, $100 + 900$ egna uppgifter

Medusa

föra – följa, räkna med kroppen

räkna med puls

Medusa räknar sina trådar

hoppa 10 – skutt från 100 till 1000

Medusas saga

inlevelse, föra – följa (spegelövning)

framåt – bakåt

Medusas saga (scharlar)

ental, tiotal, hundratal (stjärna, måne, sol)

skriv/rita tal med bokstäver och symboler

Vägen till balen

föra-följa, rörelsehärming, riktning, samarbete,

koncentration, reaktion

Hitta Medusas egna tal

lek med tärningar

addition med hundratal och tiotal

Manetbal I

rörelsehärming, föra-följa (spegelövning),

reaktion, samarbete

Manetbalen

problemlösning kring manettrådar (tiobuntar)

huvudräkning ex. $810 + 50$, $810 + 150$

Manetbal II

improvisation, reaktion, samarbete

visuell och auditiv huvudräkning

Medusa räknar sina scharlar

positionssystem, repetera symboler

måla/skriv tal, addera med 1, 10, 100

Schottis till 1000

föra – följa, koncentration, reaktion, visuell och auditiv

huvudräkning, sorteringsövning

Nu kan jag räkna till 1000

måla tal och se mönster: 99, 100, 101

199, 200, 201

Krångelblues

inlevelse känslor

stim – samarbete, improvisation

Massor av stim

fysiffiga tal, addera med 10 och 100

se mönster

Jag kan räkna till tusen

sorteringsövning, inlevelse känslor

koordination

Matematikspel 10 – 1000

barnen tillverkar egna spel, som innehåller

problemlösning med alla 4 räknasätten

Hemma igen

reaktion, rörelsehärming, rumsuppdelning

Fiskcirkusen

division prova med 2, 3, 4 eller 5

Frieriet

uppmärksamhet, lyssna inåt (hjärtslagen),

balans, inlevelse

snabbt - långsamt, dubbelt – hälften

Matematikspel fortsättning

"mattespråk"

addition - subtraktion,

multiplikation - division

Bröllopsförberedelser

rumsuppfattning, delning, koordination,

koncentration

Äntligen hemma I, lek med ord!

ADDITIONSUBTRAKTIONMULTIPLIKATIONDIVISION

Bröllopet

puls, koordination,

Äntligen hemma II

räkna med ord och siffror

Bröllopsfesten

Rumsuppfattning, rumsdelning, dans

Göra egna 1000 – uppgifter

Matematik + musik = ”Nippriga siffror”

av Berit Westin

Det finns många pedagoger som har kopplat ihop rytmikundervisning med matematik. En inte så ologisk koppling eftersom mycket i musiken handlar om indelningar. Välkänt är också att musik är en bra inlärningsmetod för annan kunskap.

Christina Mattson-Lindström har i sin bok Nippriga siffror (Argument ISBN 91-89036-04-2) sammanställt en mattemusikal av eget material. Sånger blandas med pedagogiska övningar och riktar sig till barn i åldern 6-9 år.

De flesta sånger och övningar inriktar sig på förnumerisk (tidig) matematik. Tanken med att det ska vara en musikal känns lite främmande för mig.

17 sånger om siffror känns rätt ointressant både för deltagare och publik. Författaren skriver i och för sig att sångerna och övningarna kan användas separat i undervisningen, men varför då kalla det för en mattemusikal? Med tanke på den lilla tid som musikundervisningen har, och den tid det tar att arbeta ihop en grupp så skulle det underlätta att dela upp musikalen på olika grupper som samarbetar i slutresultatet.

Flera av övningarna och sångerna, enskilt och mer utvecklade, fungerar bra tillsammans med övrig undervisning. I det stora hela fungerar boken bra som inspiration till hur man kan använda musik för att lära sig matematik.

Berit ger också förslag på andra sånger att använda i samband med matematik.

Per Sjuspring (trad)
1,2, 3, 4, 5. (Billerström/Wärberger)
1 å 2 å 3 å (trad)
Jag tror du står och sover (trad)
Dansa i en ring (trad)
En elefant balanserade
Räknevisa från Fem myror
7: ans tabell (Siv Lindberg)
Multiplikation (Ulla Denarp)
Fem fina fåglar (Vardagsgruppen)
Fem små apor (trad)

Tjuderuttan sa räven (En bok för alla)
För nyfikna öron och glada fötter (Gehrmans)
För nyfikna öron och glada fötter (Gehrmans)
Tjuderuttan sa räven (En bok för alla)
Tjuderuttan sa räven (En bok för alla)
Musiklust (Runa)
Musiklust (Runa)
Musiklust (Runa)
Gunga lite grann (Natur och Kultur)

En, två, tre, fy-ra fem, sex, sju, åt-ta, ni - o, ti - o, el - va, tolv och

tret - ton å vänd. stopp

Jag ser dig och du ser mig.

Ringlek, alla håller varann i händerna
13 steg medsols, vänd
13 steg motsols, vänd in mot mitten
Peka på någon, peka på dig själv
Peka på någon, peka på dig själv
13 steg medsols, stanna

Musik att räkna med.

“Överallt omkring oss räknas det. Vi räknar i skolan, vi räknar pengar, vi räknar steg, vi räknar födelsedagar. Barn räknar, vuxna räknar, det räknas på hundratals olika språk, alla räknar ständigt, ständigt.”

Så skriver Tom Johnson, en amerikansk tonsättare som har ägnat en stor del av sin tonsättargärning åt matematiska strukturer. Resultatet är ett slag minimalistiskt musik.

För några år sedan höll Tom Johnson en workshop vid den Internationella Rytmiikkongressen i Genève. Då visade han sina “Counting Duets” ett slag talkörer som består av matematiska talserier. Duetterna framfördes då på elva olika språk. Tom Johnson menar att man kan ta vilket språk som helst, bara man anpassar tempot till språket. Man bör heller inte blanda språk i samma stycke. Tom Johnson påstår att det går lika bra att arbeta med både barn och vuxna i framförandet av dessa stycken.

Här ett exempel från första duetten

<i>à la valse</i>	I	II	III	IV	
Reader (lector) A	$\frac{3}{4}$ ♪ 1 ♪	♪ 1 2	♪ 1 2	♪ 3 2	♪ 1 2
Reader (lector) B	$\frac{3}{4}$ 1 ♪ ♪	1 ♪ ♪	1 ♪ ♪	2 ♪ ♪	1 ♪ ♪
	V				
	♪ 1 2	♪ 3 4	♪ 5 6	♪ 7 8	♪ 9 8
	1 ♪ ♪	2 ♪ ♪	3 ♪ ♪	4 ♪ ♪	4 ♪ ♪
	VI				
	♪ 1 2	♪ 3 4	♪ 5 6	♪ 7 8	♪ 9 10
	1 ♪ ♪	2 ♪ ♪	3 ♪ ♪	4 ♪ ♪	5 ♪ ♪

Den som vill läsa mera om Tom Johnson hänvisas till hans hemsida www.tom.johnson.org

Där finns en hel del av hans uppsatser om musik och matematik. Man får också veta hur man kan beställa hans musik.

Musikräkning

av Karin Jehrlander

Har ni tänkt på att finns olika sätta att räkna? Det vanligaste sättet att räkna är givetvis att räkna föremål - att räkna antal. Föremål kan även vara pengar, människor eller toner.

Ett annat sätt är att räkna ordning. I indoeuropeiska språk, såsom svenskan, skiljer man på räkneord och ordningstal – ett, två, tre gentemot första, andra, tredje.

Det finns även ett tredje sätt att räkna. Det är när man använder siffror som beteckningar eller som ett slag namn. Det här har egentligen inget med matematik att göra. Telefonnummer och husnummer är exempel på det här sättet att räkna. Jag brukar ju aldrig uttala mitt telefonnummer som “fyra miljoner fyrahundraåttiotvåusen trehundra nittioåtta”. Mitt telefonnummer är inte heller mindre värd än min grannes som börjar med en sju.

I musikundervisningen räknar vi också en hel del. Många inslag i den här tidningen handlar att använda musik i matematikundervisningen. Jag undrar dock om det faktiskt inte är så att det omvända är vanligare – att man lär ut musik med hjälp av matematik.

“Notvärdesmatematik” av typ

$\text{♩} + \text{♩} + \text{♩} + \text{♩} + \text{♩} = \text{♩}$ är vanlig i läroböcker i musik. När det handlar om notvärden är det antalet slag vi räknar.

När vi räknar takten däremot räknar vi ordningstal. (Egentligen borde det heta “första, andra, tredje slaget” vid taktering, men det blir något av en tungvrickningsramsas.)

Ett annat tillfälle då vi räknar ordningstal inom musiken är när vi talar om intervaller.

(Namnen på intervaller i sig är ju ordningstal; prim = den första, sekund = den andra, ters = den tredje o.s.v.)

Att det är skillnad på sättet att räkna notvärden och sättet att räkna takt skapar ofta förvirring hos elever. Ibland tycker jag att det är för mycket räknande på musiklektionen. Några musiklärare lär ut notvärden som bråktal trots att bråkräkning inte dyker upp i

grundskolans läroplan förrän slutet av mellanstadiet. Punkterade rytmer brukar presenteras med en uträkning för att visa att punkten är värd hälften av den föregående noten. Enligt min erfarenhet förbättras inte en elevs uppfattning av rytmer genom att räkna. Det är en styrka hos rytmiken att eleven skapar sig en kroppslig uppfattning av takt och rytm och inte nödvändigtvis en matematisk.

Det där sättet att räkna där siffrorna används som namn eller beteckningar då? Används den inom musiken. Ja, verknummer kan anses som ett exempel på detta. Dessa tal går som sagt var inte att räkna med. Det går t.ex. inte att lägga ihop Kröningsmässan av Mozart (KV 317) med pianosonaten i C-Dur (KV 309) och få hans Rekviem (KV 626) som resultat.

Ett sätt att använda siffror som egentligen inte alls har med matematik att göra är att göra texter av dem. Tänk bara på snapsvisan “Ett, två, sjuttiofem, sex, sju.”

En övning som brukar “gå hem” är att låta elever göra talkörer av deras telefonnummer.

På en högre konstnärlig nivå finns det diktare som gör lyrik och musik av siffror. Såsom den dadaistiska poeten Kurt Schwitters. Hans dikt Zahlen hittas nedan. En annan dikt “12” är utgångspunkten för lektionsbeskrivningen på nästa sida.

Zahlen (Tvåstämmig dikt)

1	1
½	2
1/3	3
¼	4
1/5	5
5	1/5
1/6	6
4	1/4
1/7	7
3	1/3
1/8	8
2	1/2
1/9	9
0	0

Runt omkring dikten “Tolv”

Sammandrag av en artikel av Christine Tiede-Schönherr, verksam vid Orffinstitutet i Salzburg.

Vid Orffinstitutet finns ett ämne som heter “talgestaltning”. De studerande ska i detta ämne lära sig att framföra texter sceniskt genom att använda hela sin kropp. Texterna kan vara dikter, prosa, berättelser, sagor m.m. Till och med en dikt som “enbart” består av siffror, såsom den följande dikten av Kurt Schwitter, ger många möjligheter till gestaltning i både rörelse och musik. Låt oss först titta på dikten

Tolv

Ett, två, tre, fyr, fem.

Fem, fyr, tre, två, ett.

Två, tre, fyr, fem, sex.

Sex, fem, fyr, tre, två.

Sju, sju, sju, sju, sju.

Åtta, ett

Nio, ett

Tio, ett

Elva, ett

Tio, nio, åtta, sju, sex

fem, fyra, tre, två, ett.

Läs igen dikten några gånger till, helst högt, och lägg då speciellt märke till diktens namn.

Nu tror jag att ni säkert har kommit på några olika sätt att gestalta dikten. Innan vi – det vill säga mina studenter och jag – upptäcker, reciterar, sjunger och iscensätter dikten, börjar vi med att räkna högt. Varje siffra ska uttalas med tydlig stöd från mellangärdet.

Efter detta ger jag dikten till mina elever uppdelat i form av lappar. På varje lapp har jag skrivit en siffra och jag delar ut siffrorna i den ordning som de förekommer i dikten. Studenterna står alltså nu i ring med en bunt siffror i handen. Jag låter var och en turas om att läsa den siffran som står överst i hans bunt. Sedan ska lappen stoppas underst i packen.

När dikten läses på detta sätt verkar den först vara rent rabblande av siffror. Men så småningom när deltagarna läst dikten i några omgångar på detta sätt börjar strukturen utkristallisera sig. Läsningen av siffrorna blir mer uttrycksfull. Nyckel till

förståelsen av dikten ligger nämligen i rubriken. Den dramatiska höjdpunkten kommer med orden “elva, ett”. Dramatiken kan förstärkas genom en paus efter ordet “ett” (kommer “tolvan” äntligen?). Sedan bryts klimax plötsligt när ordet “tio” inleder nedräkningen utan att vi når “tolv”.

Nu skulle jag vilja presentera några idéer till gestaltning som har uppstått i arbetet med mina studenter.

1. Monolog. En solist läser dikten och försöker att visa mer och mer upprymdhet och glädje ju närmare “tolv” han kommer, samt besvikelse när talen avlägsnar sig från talet tolv. Känslorna ska både synas och höras.

2. Det växlande sinnelaget kan också komma till uttryck i toner. Siffrorna kan uttryckas som intervaller i en diatonisk skala. För att understryka det glada och besvikna känslorna kan man använda durskala för att närma sig tolv och en mollskala när talen avlägsnar sig igen.

En annan idé är att översätta siffrorna till steg i en kromatisk skala. Det skulle då betyda att den ouppnåeliga “tolvan” skulle finnas en stor septima över utgångstonen. Sångaren närmar sig den stegvis, men kommer inte högre än den lilla septiman förrän det bär sig av nedåt igen.

3. Sketch för två personer. Med två personer ligger det nära till hands att tolka dikten som köpslåendet mellan säljare och köpare på en marknad i Orienten. Försäljare driver upp priset hela tiden, men den förmenta köparen envisas hela tiden med sitt “ett”. Talen i de två sista raderna kan de båda kontrahenterna läsa växelvist. Det hela resulterar dock inte i något köp och båda två går besvikna därifrån. En annan möjlighet är att den ene spelar rollen av en energisk, fordrande lärare och den andre en elev som plågas av dåligt samvete för att han inte har läst läxan. Läraren: Ett, två, tre, fyra, fem!

Eleven: Fem, fyra, tre, två, ett? o.s.v.

4. Två jämstora grupper som håller i var sin ända av ett verkligt eller imaginärt rep. Den första gruppen drar den andra gruppen emot sig under den första raden av dikten. Den andra gruppen svarar sedan med att dra tillbaka linan under diktens andra rad.

Sedan måste grupperna bestämma hur de ska fördela de resterande raderna i dikten.

5. Elva solister med en dirigent. Den här liknar situationen i en konsertsal. Dirigenten ger de enskilda talare sina insatser och visar samtidigt dynamik, agogik och uttryck.

6. Dirigenten kan också bestämma sig för att tillämpa en additiv princip. Ordet "två" ska då uttalas av två personer, ordet "tre" av tre personer o.s.v. På detta viset kommer spänningen att öka ända till ordet "elva" som uttalas av hela ensemblen.

Principen att lägga till och ta bort stämmor kan även användas i den versionen där man sjunger skalstegen. De olika solisterna kommer in i tur och ordning och ligger kvar på sina toner. Resultatet blir en ljudbild som varierar från en enda ton till ett kluster av elva toner.

7. Dirigenten kan också föreställa en regissör med elva skådespelare som alla vill engageras till en roll i en pjäs. Varje och en försöker med all sin inlevelse och skådespelartalang att övertyga regissören att det är just deras siffra som han ska välja. Dikten slutar med att alla vänder sig frågande mot regissören. Vem tar han? Med en nonchalant gest säger regissören "tolv" och gör därmed klart att han inte tänker välja någon av de elva skådespelarna.

8. Stycket kan också utföras som gruppimprovisation utan ledare. Det krävs då att deltagarna vaksamt kommunicerar, tar initiativ och reagerar på varandra för att diktens variationer i intensitet ska kunna utföras jämnt och utan avbrott.

9. Övningen kan utvecklas vidare genom att talarordning i dikten inte är bestämd i förväg. Då blir det möjligt att ha fler än elva deltagare. Alla står i ring. Den som säger "ett" ska med blicken utse den som ska säga "två", som i sin tur vänder sig till "trea" o.s.v.

Det hjälper att föreställa sig en boll, vars storlek och vikt kontinuerligt förändras, som kastas fram och tillbaka i ringen.

10. Som kontrast mot alla tolkningar hittills kan man tänka sig en tolkning där solisten visar en ökande motvilja ju närmare "tolv" han kommer och lättnad när han avlägsnar sig igen.

11. En solist står med en grupp i halvcirkel bakom sig. För varje rad i dikten kommer gruppen närmare solisten. Sedan, i klimaxen efter "elva, ett" ropar de tillsammans med solisten den efterlängtade siffran "TOLV!". Om dikten ska framföra sceniskt i flera versioner passar det att avsluta med denna version.

Övning 4. Båda lagen kämpar när talen ökar och minskar

Vi var i Örebro på studiebesök...

av Ulrika Renström

(som urspr. skrev detta i personaltidningen på Kulturskolan i Södertälje)

vilket innebär förpliktelse att vilja arbeta på ett nytt sätt.

Detta premiärår pågår verksamheten på 6 skolor i kommunen, mest F-6 skolor men även något högstadium. Nästa år utökas antalet skolor.

Man har knutit till sig forskare från Karlstad Universitet som följer verksamheten.

Lena Sahrbloom betonade att det INTE handlar om att bedriva ämneskurs på skoltid, men däremot att med hjälp av olika pedagogkompetenser hitta ett kreativt synsätt för skolarbetet.

En danslärare t ex kan med sin kroppsmedvetenhet visa på olika sätt att kanske uttrycka en text.

Gruppen "Kreativt lärande" i Södertälje, består av lärare och rektorer från alla skolformer. Härom tisdagen gjorde de en studieresa till Örebro där man kommit en bra bit på väg med att få in estetiska läroprocesser i skolans alla stadier.

Kulturskolans rektor Lena Sahrbloom tog emot oss i de fina lokalerna och berättade om det gedigna förarbetet som föregått denna kultursatsning och som också resulterat i en utmärkt liten skrift "Kultur för lust och lärande i förskola och skola – ett förhållningssätt".

Örebro kommun ser all sin barn- och ungdomsverksamhet ur ett kultur- och folkhälsoperspektiv. Därför har man bestämt att 1,8 miljoner kr varje år går till denna speciella skolverksamhet som Kulturskolan är huvudman för.

Man har löst det så här;

Två pedagoger från Kulturskolan, t ex dans + teater, finns tillsammans ute på någon grundskola en hel dag varje vecka. (Resten av tiden har dom vanliga ämneskurser på Kulturskolan)

Att jobba parvis är en förutsättning, liksom egen drivkraft att vilja prova på denna arbetsform, menade Lena. Att tvinga ut någon som inte vill är givetvis olämpligt.

Man börjar terminen med att under några veckor bekanta sig med elever och personal och börjar så småningom

jobba med någon eller några klasser i nära samarbete/planering med skolans pedagoger. De aktuella skolorna (eller arbetslagen) har fått söka denna verksamhet och därefter blivit utvalda,

Det senare fick vi se prov på då en liten grupp åk 7-elever på en angränsande scen gjorde sina första (fnissiga) försök att gestalta en egenhändigt skriven spökhistoria...

Pedagogerna står för ramarna och barnen formar innehållet.

Solveig Sollerman berättade på ett inspirerande sätt om vikten av att demokratitanken (och även genusfrågor), lyfts in i pedagogiken på alla stadier. "Det är lätt att kränka barn, särskilt i grupp, fast man inte menar det..."

Det går inte att återge alla kloka och tankvärda ord som vi fick med oss denna dag men mycket finns dokumenterat i några fina häften. Där beskrivs utvecklingsarbetet på olika skolstadier på ett mycket lättläst och tilltalande sätt.

Vid lunchdags delade vi upp oss och for iväg i våra hyrda Berra-bussar för att besöka några skolor.

Bengt besökte en gymnasieskola som så smått börjat "luckras upp" ur traditionell stelbenthet. En annan grupp åkte till en förskola, medan Eva D och jag, Ulrika, for med en grupp till Lillåns Södra skola, en F-6 skola åt Norahället till.

Efter en god lunch berättade den besjälade rektorn Magnus Wreeby om denna skolutveckling som han ännu hellre ville kalla skolförbättring. Han menade att måluppfyllelsen i läroplanen helt öppnar upp för sådan verksamhet.

På hans skola jobbade två musklärare (med även teater- och bildkompetens) tillsammans med lärare och elever i åk 2 och 5.

Lärarna i åk 2 hade önskemål att jobba med språket, medan åk 5 höll på med Europa. En blandning av detta blev ett åldersblandat arbete med att skriva egna melodier och texter, innehållsmässigt karaktäristiska från olika länder och resulterade i en Melodifestival med allt

vad där tillhör i scenografi- och koreografiväg.

Den här gången mynnade arbetet ut i en "föreställning" vilket annars inte är den primära tanken eftersom det faktiskt är processen som är målet.

Vi blev visade runt i den spännande och delvis helt nya byggnaden med mycket öppna ytor och smarta klassrumslösningar.

Tillbaka till Örebro Kulturskola fick vi träffa Solveig Sollerman, en oerhört intressant utvecklingsledare på Barn- och utbildningsenheten.

Hon berättade om ett övergripande arbete med bl. a förskolor där hon tillsammans med universitetsadjunkt Elisabeth Arnér, utmanat personal med frågan: Vill ni ha en omodern eller modern förskola...? Svaret är givet och därmed också pedagogernas vilja att förändra sitt förhållningssätt till barnen. Att t ex säga JA i stället för (slentrianmässigt) NEJ till barnen öppnar upp för en mer fantasifull

fördjupad lek och koncentration som skapat en lugnare tillvaro i förskolan. Barnen tar fler initiativ som också ger dem bättre självkänsla. Redan efter ett halvår blev det märkbara resultat på förskolorna. Också här följer forskare arbetet.

Lästips: Gå in på www.orebro.se under "Barn och utbildning" och klicka fram till "utvecklingsområde" osv...

Vad gör du nu för tiden?

Ann-Krestin Vernersson intervjuar Barbro Rydin som har skrivit artikeln om ”matterytmik” i denna tidning. Den andra intervjupersonen är Ylva Holmberg ny medlem i SRD: s styrelse.

Vem är du?

Jag heter Barbro Rydin och är född i Vänersborg. Största delen av min uppväxt var i Lerum, ett underbart ställe att bo i som barn. Jag började tidigt att spela piano. Som barn var jag mycket aktiv på min fritid. Jag växte inte upp i en musikfamilj, men jag fick göra det jag ville bara jag kunde ta mig dit själv och det blev då mest musik, rörelse och dans av olika slag. Allt jag gjorde var av egen drivkraft, det var aldrig någon som tjatade på mig och det var naturligtvis både på gott och ont. Numera bor jag i Svedala utanför Malmö och är gift med en jazzpianist, Håkan Rydin. Vi har två vuxna barn.

Berätta om din utbildning!

Rytmik kom jag i kontakt med på Ljungskile folkhögskola. Även om jag inte tyckte att den var så kul, så fick det mig (mycket p.g.a. påtryck från kamrater), att söka in på rytmiklinjen i Malmö. Jag blev klar med min examen i rytmik med cello som biinstrument 1976. På den tiden fanns det bara rytmikutbildning i Malmö och där härskade Gerda von Bülow i ensamt majestät. Hon var den dominerande läraren och Else Skov var hennes assistent. Else hade vi i pianoimprovisation och rörelselära och Gerda hade följaktligen alla andra rytmikämnen. Undervisningen var väldigt styrd av Gerda som person och vi kände oss inte särskilt fria att göra vad vi ville. Den där spontana rörelsen kom av sig, men hon gav oss en suverän pedagogisk metod som jag har haft stor nytta av. Det ska hon ha en stor eloge för. Mitt sista år kom Gertrud till oss i Malmö och med henne kom friheten. Det var mitt roligaste år på utbildningen. Äntligen kunde vi säga det vi tänkte och få svar utifrån de frågor vi ställde och den spontana rörelsen kom tillbaka.

Praktik utanför skolan hade jag aldrig. När vi hade barnundervisning kom det barn till oss och jag hade endast fyra lektioner totalt innan jag gick upp i examen.

Eftersom jag inte tyckte att vi fick tillräckligt med rörelseundervisning på rytmikutbildningen åkte jag till Labanskolan i London en termin och det var ett

äventyr på många sätt. Jag har sedan sökt mig till kurser i bl. a. Alexanderteknik, tai chi och Qigong.

På vilket sätt har du använt dig av din utbildning?

Allt jag har jobbat med har genomströmts av rytmikmetoden som t.ex. när jag nu undervisar i Qigong och i min celloundervisning förstås. Att utgå från rytmiken och rörelsen med barn som ska lära sig att spela ett instrument är suveränt, tycker jag. Jag började med att jobba på en Kommunal Musikskola och sedan dess har jag arbetat i olika skolformer som grundskola, folkhögskola och KomVux. Jag har naturligtvis som de flesta andra även jobbat inom studieförbund. I höstas blev jag certifierad instruktör i Chi Neng Qigong och leder också kurser i det. Just nu är jag anställd på Kulturskolan i Landskrona.

Har du satsat på något speciellt ämnesområde inom rytmikpedagogiken?

Jag började ganska tidigt att koppla rytmiken till andra ämnen men just nu är det mest matematik. Sedan sex år tillbaka samarbetar jag med en grundskollärare som har matematik som fördjupning. Vi har följt samma klass i sex år och följaktligen hunnit med många matematiska teman under den tiden. Vi är ute och gör workshops lite då och då och har bl.a. varit på olika matematikbiennaler, ISME, KMH och grundskolor. Tack vare ett flertal stipendier har vi kunnat fortsätta med vårt samarbete som vi kallar Rytmik – Matematik i Samspel. Just nu jobbar jag på Landskrona Kulturskola som kompanjonlärare i rytmik och som cellolärare. Jag har också kurser i Qigong i egen regi.

Har du några råd att ge till blivande rytmikpedagoger?

Hitta en inriktning med din rytmik och leta efter en chef som förstår värdet med rytmikundervisning, hur användbar den är. Om du inte bestämmer dig för att vara freelance **förstås**.

Vem är du?

Jag heter Ylva Holmberg, och är uppväxt i närheten av Lund.

Jag utbildade mig först till förskollärare på lärarutbildningen och sedan 1995-1999 till rytmikpedagog i Malmö.

Berätta om din utbildning.

Min utbildning var fantastiskt bra! Jag fick alla bitar som jag tycker mig ha behövt som yrkesverksam rytmikpedagog. En bra del var praktiken på alla olika stadier och *åldrar. En annan del som var bra var att både det "estetiska" och det "pedagogiska" hade lika stor tyngd.

På vilket sätt har du använt dig av din utbildning?

Utbildningen har jag haft användning av i de olika arbeten som jag haft sedan jag slutade. Men det var också en utbildning som utvecklade mig som människa.

Har du satsat på något speciellt ämnesområde inom rytmikpedagogen?

Under min utbildning jobbade jag mycket i kyrkans regi med allt från babyrytmik till musikaluppsättning med tonåringar. Dessutom hade jag min egen lilla rörelse "Tokiga små fötter". 1999-02 arbetade jag på en låg- och mellanstadieskola i Rosengård, Malmö. Samtidigt hade jag en del timmar på lärarutbildningen och nu arbetar jag heltid där. Jag undervisar nu i musik och rörelse på en enhet som heter Lek fritid hälsa. Där går blivande lärare med inriktning mot förskola, grundskolans tidigare år och fritid. Min dröm är att någon gång i framtiden få forska inom mitt ämne.

Har du några råd att ge till blivande rytmikpedagoger?

Satsa på det du tycker är roligt och utvecklande – det kommer du alltid ha användning för!

Nya trummor

Nu har en dansk rytmikpedagog utvecklat en trumma som är speciellt utformad för rytmikundervisning. Den har, enligt uppgift, blivit mycket väl mottagen i Danmark. Trummorna är lätta och är gjorda av tålig plast med riktiga trumskinn. Det finns ingen hård kant på trummorna som kan skada händerna, trots detta är de stämbara.

Läs mer på www.trommus.dk.

Trummorna, som finns i flera olika storlekar, går att beställa från:

Trommus
Krimsvvej 29 B, 1 th.
2300 København S

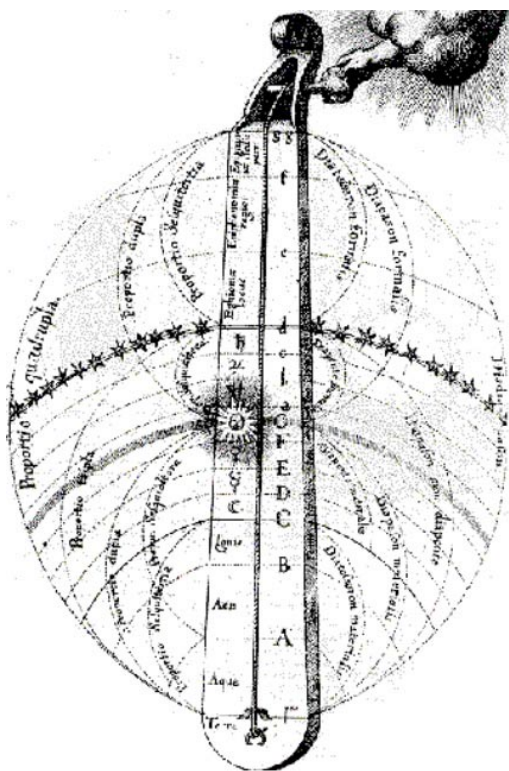
**Årsmötetshelgen 2006 blir den 18 – 19 :e mars i Göteborg.
Anteckna detta datum i era almanackor redan nu!**

Tidningsredaktion sökes!

Förbundet söker medlemmar som skulle vara intresserade av att ingå i en tidningsredaktion. Det har varit roligt att göra tidningen, men nu är det dags att överlämna redaktörsstolen till nya förmågor. Du som är intresserad, tveka inte att höra av er till SRD: s styrelse.

Kära medlem! Har Du en e-postadress?

Förbundet försöker skicka så mycket föreningsinformation som möjligt via e-post. Du får informationen snabbare och förbundet sparar porto. Om Du ännu inte står på vår mailinglista så skicka ett mail till dalcroze@hotmail.com

Sfärernas musik

Insändare

Hej!

Jag heter Maggi (Margareta) Truedsson och undervisar på gymnasiet i Härnösand på ES programmet Jag har sett att i den nya kursplaneförslaget för gymnasieskolan ligger rytmik och rörelse under ämnet drama. Jag för min del tycker att det känns oerhört fel, att rytmiken inte finns under ett musikämne.

Det är kort om tid att tycka till men gör gärna det på www.skolverket.se på Estetiska programmets diskussionsforum
mvh Maggi